

УДК 378.147.091.33-026.22:78.071.2(045)(477)

Зоряна ОСТАСЮК,
викладач акордеона
Луцького педагогічного коледжу,
викладач вищої категорії

Владислав РОКОШ,
викладач баяна, голова предметної (циклової) комісії
викладачів народних інструментів
Луцького педагогічного коледжу,
викладач-методист

ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ КОЛЕКТИВНОГО МУЗИКУВАННЯ

У статті розкрито особливості колективного інструментального виконавства майбутніх учителів музичного мистецтва. Визначено систему завдань колективної інструментально-виконавської підготовки. Обґрунтовано основні методи та прийоми виконавської майстерності керівника інструментального колективу; охарактеризовано його роль у навчальній та концертній діяльності. Проаналізовано елементи роботи над музичним твором в оркестрі.

Ключові слова: інструментально-виконавська майстерність, колективне музикування, оркестровий колектив, фахова підготовка.

В статье раскрыты особенности коллективного инструментального исполнительства будущих учителей музыкального искусства. Определена система задач коллективной инструментально-исполнительской подготовки. Обоснованы основные методы и приемы исполнительского мастерства руководителя инструментального коллектива; охарактеризована его роль в учебной и концертной деятельности. Проанализированы элементы работы над музыкальным произведением в оркестре.

Ключевые слова: инструментально-исполнительское мастерство, коллективное музицирование, оркестровый коллектив, профессиональная подготовка.

The peculiarities of the collective instrumental performance of future teachers of musical art are revealed in this article. The system of tasks of collective instrumental-performing training is determined; the basic methods and techniques of performing skills of the leaders of instrumental groups are distinguished. The role of the leader of the group in educational and concert activities is considered; the elements of work on the musical composition in the orchestra are analyzed.

Key words: instrumental and performing skills, collective music, orchestral team, professional training.

Постановка проблеми. На всіх етапах суспільного розвитку до професійної підготовки вчителя, зокрема й музичного мистецтва, завжди висувалися високі вимоги. Він повинен добре знати свій фах, бути сумлінним, уміти психологічно обґрунтовано навчати та виховувати дітей, урахувавши при цьому їхні індивідуальні та вікові особливості.

Проблема творчого розвитку особистості засобами музичного мистецтва завжди була і досі залишається актуальною. Особливого значення вона набуває у зв'язку з колективним музикуванням студентів, яке базується на їхній інструментальній підготовці. Сучасні наукові підходи пропонують методологічну підставу для вирішення педагогічних проблем, акцентуючи увагу насамперед на суб'єктних відносинах між викладачем та студентами на засадах співробітництва, співтворчості, партнерства у взаємодії.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Упродовж останніх років науковцями було представлено низку досліджень, де розглядаються педагогічні основи формування окремих професійно важливих якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва, розкривається специфіка підготовки до продуктивної діяльності (Н. Кузьміна, А. Болгарський, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.). Аналіз літератури щодо колективного музикування (А. Ільченко, А. Карпун, В. Лабунець, В. Лебедев та ін.) дає змогу стверджувати, що інтерес науковців до означеної проблеми (зокрема до організації та управління колективним музикуванням, творчого розвитку студентів у процесі інструментальної підготовки) не згасає.

Взаємодія в умовах навчальних творчих колективів передбачає виховання фахівців, здатних досконало опанувати виконавську майстерність, правильно орієнтуватися в різноманітних педагогічних ситуаціях, творчо вирішувати нагальні виконавські питання в процесі колективного музикування.

Мета статті полягає в розкритті особливостей та визначенні завдань колективної інструментально-виконавської підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Колективне музикування, як зазначав Л. Баренбойм, є комплексною роботою, котра підпорядкована виразному, логічному виконанню та виразному інтонуванню [2, с. 311]. Послідовність цієї роботи продиктована не системою об'єднання окремих специфічних сторін музичного твору, а насамперед емоційними та інтелектуальними особливостями його виконання. Отже, таке глибоке пізнання студентами музичних творів у процесі колективного музикування спонукає до оволодіння ними виконавською майстерністю.

В оркестровому колективі авторитет керівника є організуючим фактором, концентруючи усі його переваги. У зв'язку з цим Л. Арчажникова наголошує, що найчастіше головну роль у досягненні творчих успіхів колективу відіграє яскравість особистості керівника, його запал, культура та ерудиція, артистизм і захопленість, вміння застосовувати в ході роботи різноманітні художні засоби, доброзичливе ставлення до учасників, вміння захоплювати їх своїм емоційним станом [1, с. 67].

Суттєвим для визначення особливостей керівництва колективним інструментальним музикуванням є виокремлення індивідуально-типологічних та професійно-особистісних якостей керівника колективу. Узагальнення інноваційного досвіду відомих керівників інструментальних колективів дозволило отримати досить цікавий матеріал про те, що відкриває таїнства творчої діяльності майстрів цієї справи. У багатьох питаннях керівники інструментальних колективів однакові, хоча мають і власні погляди щодо організації творчого процесу, прийомів та способів навчальної роботи.

Так, у своїй професійній діяльності більшість керівників інструментальних колективів уважають за необхідне всебічно вдосконалювати методи та прийоми виконавської майстерності, насамперед прагнення досягти високого рівня художньо-професійного виконання оркестрово-ансамблевих творів своїми вихованцями. Як наслідок – у багатьох керівників колективів спостерігається неабияка ретельність у роботі загалом та скрупульозність у проведенні репетиційних занять зокрема.

Зазвичай керівники навчальних інструментальних колективів приділяють особливу увагу та здійснюють індивідуальний підхід до специфічних особливостей кожного студента, вбачаючи в ньому неповторну особистість, музично-естетичне виховання якої може бути ефективним лише в тому випадку, якщо глибоко проникнути в її індивідуальність. Залежно від означених особливостей необхідно застосовувати й засоби впливу, до речі, в кожному конкретному випадку свої, розвиваючи вміння виявляти притаманні кожному студентові індивідуальні риси, зберігати певні особливості, навчати так, щоб дати змогу розкритися [3, с. 333].

Основними завданнями колективної інструментально-виконавської підготовки є:

- формування інтегрованого асоціативно-образного мислення та стимулювання розвитку в студентів комплексу музично-виконавських і творчих здібностей;
- оволодіння основними стилями світової та національної музично-виконавської культури, а також відповідним музичним репертуаром, необхідним для роботи вчителя музичного мистецтва;
- формування вміння технічно грамотно та стилістично точно, художньо-виразно виконувати музичні твори перед різними аудиторіями з аркуша та напам'ять;

- розвиток концертмейстерських та ансамблевих умінь і навичок, які допоможуть майбутньому вчителю в процесі навчальної й позакласної роботи;

- формування вмінь та навичок самостійної роботи студентів над музичним матеріалом;

- оволодіння вміннями та навичками комплексного теоретичного і художньо-виконавського аналізу музичних творів;

- набуття вмінь створювати та виконувати необхідні моделі поліфонічного й гармонічного викладу музичного твору;

- набуття вмінь і навичок читання з аркуша, ескізного проходження музичних творів, транспонування, здатності аналізувати якість виконання;

- накопичення репертуару для майбутньої музично-педагогічної діяльності.

Визначаючи систему інструментально-виконавських завдань, необхідно керуватися тим, що їх виконання дасть змогу вирішувати цілу низку завдань:

- формувати професійний обов'язок та відповідальність;

- оволодіти фаховими знаннями, вміннями та навичками, які розкривають специфіку педагогічної праці, професійні функції вчителя музичного мистецтва, способи дій та вирішення ситуацій;

- виробляти соціально-ціннісні професійні навички та норми поведінки, в основу яких покладено професійну етику;

- формувати активне професійно-педагогічне мислення;

- тренувати психічно-виконавську врівноваженість, зокрема керувати власними емоціями, думками, почуттями, діями;

- розвивати високий ступінь регуляції і саморегуляції виконавської поведінки;

- розвивати емоційну та волюву сфери, що забезпечують високу працездатність;

- удосконалювати організаторські здібності;

- розвивати потребу у професійному самовдосконаленні як основу педагогічної та музично-виконавської майстерності [3, с. 335].

Варто зауважити, що науковці виділяють декілька аспектів діяльності навчального оркестру, серед яких: виконавський, інтерпретаційний, виховний та соціокультурний. Набуття необхідних знань у ході репетиційних занять із демонстрацією кінцевих результатів на концертних виступах забезпечує виховання в майбутніх музикантів почуття колективізму, свідомого ставлення до виконавської діяльності.

На думку О. Олексюк [4, с. 87], у роботі над музичним твором в оркестрі доцільно виокремлювати елементи системи, які спрацьовують у певній логічній послідовності. До них відносять: попереднє ознайомлення з музичним твором; індивідуально-групове вивчення нотного тексту; досягнення ансамблевої гри та високого рівня художності оркестрового звучання; створення цілісного художнього образу. Роботу над музичним твором дослідниця трактує як систему, в якій кожен елемент може виконувати визначальну роль самостійної (малої) підсистеми, яка зі свого боку також складається з певної кількості елементів.

Такий вдумливий підхід запобігає труднощам, які можуть виникати під час опрацювання музичного твору. Ретельний аналіз музичного твору дає змогу синтезувати всі елементи, трансформувати їх у художній образ, що складається у свідомості диригента та потребує попередньої роботи над партитурою.

Означена підготовча робота керівника колективу в ході репетиційного процесу спрямовує та активізує художній задум, найважливішими принципами якого є: вивчення певного твору та творчості композитора в історичному аспекті; встановлення темпо-ритмічної структури та вибір схеми диригування; визначення тонального плану твору; аналіз головних та побічних партій, кількісного та якісного складу учасників оркестру; загальний аналіз труднощів оркестрових партій [5, с. 162].

Зважаючи на викладене вище, зазначимо, що педагогові під час розучування твору з оркестром потрібно враховувати можливі труднощі, які можуть виникати, передбачати шляхи подолання складних ситуацій. До останніх, наприклад, варто віднести технічні пасажі, аплікатурні труднощі, окремі деталі, пов'язані з ансамблевим звучанням тощо.

У процесі колективної виконавської діяльності в учасників оркестру виявляються якості, які не завжди розкриваються в індивідуальній роботі, а саме: свобода виконавства, подолання страху перед сценою тощо. Оркестровий колектив може дати початковий імпульс для творчої самостійності, підготувати свідомість студента до концертної виконавської діяльності.

Висновки. Отже, визначаючи майстерність як досконале інтонаційно-технічне володіння комплексом засобів вираження художньо-музичного змісту твору, керівники навчальних колективів підкреслюють особливе значення професіоналізму, володіння технологіями своєї професії, фаховими знаннями, вміннями й навичками, однак не обмежують майстерність лише технікою виконання. Відзначаючи необхідність виконавської техніки, у вправного виконавця вони виділяють неординарність, яскравість, змістовність його як особистості. Творчі якості, природна обдарованість, розвинуті здібності, талант музиканта, висока духовність, методичні знання дозволяють керівникові колективу в найкоротші стро-

ки досягти поставленої мети щодо створення нових оригінальних соціально значимих високомистецьких творів виконавського мистецтва у розкритті здібностей і творчого зростання студентів.

Доцільно зазначити, що інструментально-виконавська підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва є однією з основних у практичній діяльності, а колективне музикування, беззаперечно, відіграє важливу роль у їх професійному становленні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арчажникова Л. Г. Профессия – учитель музыки: книга для учителя / Л. Г. Арчажникова. – М. : Просвещение, 1984. – 111 с.
2. Баренбойм Л. Путь к музицированию. Исследования / Л. Баренбойм. – Изд. 2-е, доп. – Л. : Советский композитор, 1979. – С. 89–226.
3. Карташова Ж. Ю. Специфика формирования инструментально-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики в процесі колективного музикування / Ж. Ю. Карташова // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2015. – Вип. 18. – С. 332–337.
4. Олексюк О. М. Методика викладання гри на народних інструментах / О. М. Олексюк. – К. : ДАК-КіМ, 2004. – 135 с.
5. Скрипниченко В. І. Особливості інструментального виконавства студентів у музично-педагогічній діяльності / В. І. Скрипниченко // Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. – 2014. – Вип. 117. – С. 158–165. – (Серія «Педагогічні та історичні науки»).
6. Теорія та методика мистецької освіти. Наукова школа Г. М. Падалки : колективна монографія / за наук. ред. А. В. Козир. – Вид. 2-е, доповн. – К. : Видво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – 377 с.

Дата надходження до редакції: 31.10.2018 р.

УДК 780.616.433

Тарас ПАСТУШОК,

викладач кафедри духових

та ударних інструментів Інституту мистецтв

Рівненського державного гуманітарного університету

МЕТРОРИТМІКА ЯК ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ МУЗИКАНТІВ

У статті окреслено проблеми розвитку метроритмічних навичок у процесі навчання учнів музичних шкіл (гуртків), зокрема представлено шляхи формування ритмічного слуху впродовж усього періоду навчання. Розглянуто роль викладача у процесі формування метроритмічних умінь майбутнього музиканта.

Ключові слова: метроритміка, музичні здібності, ритмічний слух, тривалості нот.

В статті обозначены проблемы развития метроритмических навыков в процессе обучения учащихся музыкальных школ (кружков), в том числе представлены пути формирования ритмического слуха на протяжении всего периода обучения. Рассмотрена роль преподавателя в процессе формирования метроритмических умений будущего музыканта.

Ключевые слова: метроритмика, музыкальные способности, ритмичный слух, продолжительности нот.